

א) לקמן ל: גיטין מט.,
ב) לקמן ט. י: יד: [ערכין
סו. א] נשמות כאל,
ד) כ"א: מטע,

תורה אור השלם

1. כי יבצר איש שדה או כרם ושלח את בעדיו ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: שמות כב ד
2. בעל הבור ישלם כסף ושיב לבקעלו ודמות זיהיה לו: שמות כא לד

הנהרות הגר"א

[א] רוב ד"ה אי כו ועד מתלה היטו כו י"ג ומנ"ס מפרש מתלה דמיהן ממט וכן פוסתא טובא ממש:

מוסף רש"י

איכא למיפרך. כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא ילפינן הקדש מניה, דאיכא למיפרך מה לבעל חוב שהוא הדיוט דיעל הוא דלשקול בעדיה, שכן יפה כוחו בנזיקין. שכן יפה הכח כחו כח נזיקין יפה הכח כחו כח נזיקין (סו. משלם נזק שלם. שם. דריש רעהו הכי, רעהו הוא המשלם מני נזק, אבל להקדש נזק שלם, ולגבי הזק הקדש דריש הכי, לבעול הוא דממיה אבל הקדש שהזיק פטור (סו. א) אי הכי. ד"ע כ"ש אוקמת ליה, מאי דוחקין דלוקמת פלוגתא דרישא בנזיקין דנזיק ומיק, דלמא לגבות מן העדים דקאמר ר"ע מני מעינת דנזיק קאמר, דהיא זיבורית דנזיקין כ"י ישמעאל, ואמיהא לא פליג עליה אלא בק"ו להקדש, ד"י ישמעאל לא סבירא ליה דריש בן נזיקין פליג עליה דרישא, מאי פליג עליה דרישא, דקאמר, דלמא בנזיקין דנזיקין, תניא דריש דל"י לך (סו. ו) ורוד. אי ר"ע קולא קאמר לגבי נזיק כתיב ישמעאל, מאי קל ורודור להקדש. דקאמר, האיל וקולא היא היכי תני למימר וק"ו דמקילין נמי גבי הקדש (סו. ו) תניא ברדיא. דל"י עקיבא בדמיק שיימין (סו. ו).

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ובעל חוב דינו בדינויות. במס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מה:): וכן תימא קסבר ר"ע כו'. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לז"ח שכן יפה כמו בנזיקין שההדיוט הוא נוטל בהזיקו מן העדיית: האמר בהקדש שהורע כמו בנזיקין. ללא שקיל נזק מניד: דהניא ר"ש בן מנסיא כו'.

אובעל חוב בדינויות וכו' תימא סבר ר"ע כל בעל חוב נמי בעידית איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזיקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזיקין לעולם דנגה תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש ר"ע סבר לה בר"ש בן מנסיא דתניא ⁶ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגה שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שנגה שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע ממואי דבעידית דנזיק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדנזיק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר בר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר ברבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תניא בהדיא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של נזיק ומיטב כרמו של נזיק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדהו של נזיק ומיטב כרמו של נזיק רמי ליה אב"י לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרניא לא והתניא ⁷איש ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדרתו כאן בעל כרחו אמר עולא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל כרחו א"ל אב"י מי כתיב ישולם כתיב מדרתו מושמע אלא אמר אב"י כדמר דתניא יהי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי הוול ארעתא דכ"ע וידידיה נמי זל בהדיהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא וידידיה אידי דעייל ונפיק אזווי זל ארעיה אפילו

ברגל ולא באלס המזיק אלא בזאמר הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא (לקמן דף ט.) נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי ואפילו אמרין דלדס למאן דלמור מצעה זה אדם והא דלמור שמואל בהשאל (ב"מ ד' טז:) כי יאכל פרט למוזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן ונראה דשאר נזקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאלס ומזור לפטר זו פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש וא"ת היכי ילפינן שן מכולהו מה לשן שיש הגאה להזיקה וי"ל דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממוזיק ע"י שילוח בעירה וא"ת רעהו דכתב רחמנא למה לי הא מוכי יאכל נפקא כדא"י במסכת מעילה (דף טז.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למוזיק אף הקדש כל מיילי דאכילה ומוזיק ליה פטור ולא דוקא מידי דאכילה כדאיתא התם וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מוזיק הקדש לא הוה דרשינן מני יאכל פרט למוזיק אלא למעט חומש לחודיה ואת"ג דכי יאכל בתרומה כתיב וסם חייב מוזיק קרן דממון דכתיב הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרניא דהוי כגזול חצירו ומזיקו ומיהו למ"ד (לקמן טו.) דאיכא כופר ברגל לא איתא מכל הנני דמה לקרן ואלס וזור דלא משלם כופר בפעם ראשונה ולרבי טרפון דאית ליה (סו) כופר שלם בתם ניחא:

ור"ב עקיבא סבר דה בר' שמעון. תימה לעיל (דף טז.) כי מוזיק לה עדים זוממין כר"ע ליקאי אי ר"ע ליתני תרי גוויי שור שור דאזיק שור דהדיוט ושור דאזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קמיירי אף קשה כי נמי סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן יפה כמו בנזיק אדם ולמאי דפי' ללא דרשינן כי יאכל פרט למוזיק ללא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אמי שפיר אף קשה ולפרוך שכן יפה כמו בנזיק צור: ועוד מאי ק"ו להקדש. פירש הקונטרס הואיל ומן העדיית דא"ר עקיבא אמרין קאי ולאקולא אמת דיהיב ליה מוזיק

מוזיקות מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאין זה גריעותא אלא חומרא דר"י פותר לגמרי מוזיק את ההקדש ור"ע מחייבו ג"ש ולענין מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממיטב דנזיק ולא מגרוע דנזיק ונראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין מוזיק בהקדש לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל היה מודה בך אי לאו משום דפטור ליה לגמרי: ישיב לרבות שוה כסף. בפ"ק דקדושין (דף טז. טז.) דרשינן נמי הכי גבי עבד עברי ויש [שום] לריכותא (ע"ש דף ג. במסופות ד"ה בפירוט): ישרם מדרתו מושמע. וא"ת דבפרק הורוע (חולין ד' קל:) וסם ד"ה תנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר תנא תני ישלם דברי ר' אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא דין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ואת דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:

אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא יספדו י"ה. אף על גב שאינו מואל ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אזווי אכל אס לא פשע אפילו שות יותר ממאתים זוז יכול לטול קודם שימכור בפתוח משויין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו [א] עד שימאל סיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בתר הכי אילמא דזיל ארעתא דכ"ע וידידיה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו החולו כל כך שאפילו המחצה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דזל ארעתא דכ"ע ושות מאתים זוז אף לפי הזול אלא דאייקור כ"ע אפילו טובא נמי ליספו ליה פי' אפילו מואל שימנו

נא א מ"י פ"ט מהל' מלה וזה הלכה א סוג עשין דר טו"ע ח"מ ס"י קב סעף א: נב ב מ"י פ"א מהל' מקי ממון הלכה ב ופ"ח הלכה י סג עשין ט טור ש"ע ח"מ ס"י שפט סעף ב וס"י מט סעף א: גג ג מ"י פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טו טו"ע ח"מ ס"י רג סעף ג:

רבינו חננאל

ר' עקיבא אומר לא בא הכתי' אלא לגבות למוזיקין מן העדיית וקל וחומר להקדש. דסבר ליה כו' שמעו בן מנסיא. רמי ליה אב"י לרבא, לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו שלמוזיק, והתניא כסף ישיב לבעולו לרבות שוה כסף. פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק השבה היא, דברידיה תלה רחמי' דכתי' ישיב. ופרקי אם בא המזיק ישלם מעצמו, כל מה שירצה משלם. ואם רוחה מלשלם ובי' גובין ומוציאין ממנו, אין גובין אלא מיטב, ודייק רב עולא מכתבי' ישלם ש"מ על כרחו. ואקשו עליה מי כתיב ישולם, אורבה ישלם מדעתו משמע. פי' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה, אם החולו נכסיו משום דדחיק לובונו מאכילין אותו מעשר עני עד שיעור חצי נכסיו שביקש למכור שאין דרך לוול יתר מיכן.